

Brüssel, 25. november 2022
(OR. en)

15222/22

LIMITE

JUSTCIV 162
FREMP 249
AUDIO 124
JAI 1551
CODEC 1836

Institutsioonidevaheline
dokument:
2022/0117(COD)

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	15159/22
Teema:	Ettepanek: direktiiv, milles käsitletakse avalikus elus osalevate inimeste kaitsmist ilmselt põhjendamatute või kuritarvituslike hagide eest (üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid) – Poliitiline mõttevahetus

I. ÜLEVAADE OLUKORRAST

1. Komisjon võttis 27. aprillil 2022 vastu järgmise ettepaneku: direktiiv, milles käsitletakse avalikus elus osalevate inimeste kaitsmist ilmselt põhjendamatute või kuritarvituslike hagide eest (üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid (vaigistuskaebused)),¹ ning täiendava soovitusel, milles käsitletakse avalikus elus osalevate ajakirjanike ja inimõiguste kaitsjate kaitsmist ilmselt põhjendamatute või kuritarvituslike hagide eest (üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid)².

¹ 8529/22 + ADD1.

² C(2022) 2428 final.

2. Direktiivi ettepanek on üks algatustest, mis on ette nähtud Euroopa demokraatia tegevuskavas,³ mille eesmärk on tugevdada meediavabadust ja meedia mitmekesisust. ELi toimimise lepingu artikli 81 lõike 2 punktide f tuginedes annab see ajakirjanikele, inimõiguste kaitsjatele ja teistele avalikus arutelus aktiivselt osalevatele isikutele asjakohased õiguslikud vahendid, et kaitsta end hagide eest, mille eesmärk on neid hirmutada ja vaigistada. Direktiiviga soovitakse anda menetluslikud tagatised piiriülese mõjuga tsiviilkohtumenetlustes.
3. Euroopa Parlamendis vastutab ettepaneku eest õiguskomisjon (JURI) ning nõuandev komisjon on kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon (LIBE). Ettepaneku raportöör on Tiemo Wölken.
4. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee esitas ettepaneku kohta oma arvamuse⁴ 26. oktoobril 2022.
5. Nõukogus vaadatakse ettepanek läbi tsiviilõiguse töörühmas (edaspidi „vaigistuskaebuste töörühm“). Vaigistuskaebuste töörühma 13. mai 2022. aasta koosolekul tutvustas komisjon vaigistuskaebuste vastase direktiivi ettepanekut, sellele lisatud komisjoni talituste töödokumenti ja vaigistuskaebuste vastast soovitusi.
6. Ettepaneku läbivaatamine artiklite kaupa algas Prantsusmaa eesistumise ajal ja jätkus Tšehhi eesistumise ajal töörühma 25. juuli 2022. aasta koosolekul. Selleks et hõlbustada I ja II peatüki kompromissteksti koostamist, avaldas komisjon mitteametliku dokumendi, milles esitati täpsustused ja selgitused eesistujariigi poolt kindlaks määratud konkreetsete punktide kohta ning mida tutvustati töörühma 9. septembri 2022. aasta koosolekul.

³ COM(2020) 790 final.

⁴ SOC/734-EESC-2022.

7. Vaigistuskaebuste töörühma 10. oktoobri 2022. aasta koosolekul tutvustas eesistujariik tihedas koostöös komisjoniga I ja II peatüki (üldsätted ja ühised normid menetluslike tagatiste kohta) muudetud teksti. Kompromissteksti arutati kahel järgneval töörühma koosolekul, mille tulemuseks oli kaks muudetud tekstiversiooni.
8. Võttes arvesse esimese nelja peatüki sätete vahelisi tugevaid seoseid, jätkas eesistujariik läbirääkimisi III ja IV peatüki üle (ilmselgelt põhjendamatult hagi rahuldamata jätmise menetluse algetapis ja kuritarvituslike hagide vastased õiguskaitsevahendid). Eesistujariik avaldas mitteametliku dokumendi, mis on aluseks liikmesriikide sõnastusettepanekutele kompromissteksti kohta. Vaigistuskaebuste töörühma 22. novembri koosolekul tutvustas eesistujariik oma esimest kompromissettepanekut III ja IV peatüki kohta.
9. Kuigi liikmesriikide seisukohtade arvessevõtmiseks on töörühma tasandil vaja täiendavaid arutelusid, on töörühma seni toimunud kaheksal spetsiaalsel koosolekul tehtud märkimisväärseid edusamme paljudes sisulistes ja tehnilistes küsimustes.
10. Esiteks, kompromisstekstiga püütakse tagada, et direktiivi eesmärk – hõlbustada tsiviilkohtumenetlusi piiriülese mõjuga olukordades, et kaitsta ajakirjanikke, inimõiguste kaitsjaid ja teisi isikuid vaigistuskaebuste eest – oleks ettepaneku sätetes paremini kajastatud ning et direktiiv ei tooks kaasa kuritarvitusi, kui hageja hagi on õigustatud. Selleks täpsustatakse kompromisstekstis ilmselgelt põhjendamatute hagide ja kuritarvituslike hagide mõisteid ning asjaolu, et menetluslike tagatise, mida kostja võib kasutada, tuleks kohaldada kooskõlas õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, nagu on sätestatud põhiõiguste harta artiklis 47. Samuti määratletakse selles paremini direktiivi isikuline kohaldamisala, esitades põhjendustes täiendavaid selgitusi ja näiteid selle kohta, keda tuleks mõista ajakirjanike, inimõiguste kaitsjate ja teiste isikute all ning mida tähendab selliste isikute osalemine avalikus elus. Kompromisstekstis juhitakse tähelepanu sellele, et piisav kaitse direktiivi kohaste meetmete kuritarvitamise eest tuleb saavutada sellega, et liikmesriikide kohtutele antakse piisav kaalutusõigus, kui nad otsustavad selliste meetmete kohaldamise üle konkreetsetel juhtudel.

11. Teiseks, liikmesriigid väljendasid muret mõju üle, mida direktiiv avaldaks riikide menetlusõigusele, eelkõige kriminaalkohtumenetlustele. Kompromisstekstis selgitas eesistujariik, et kooskõlas õigusliku alusega (ELi toimimise lepingu artikli 81 lõike 2 punkt f) ei kehtestata direktiiviga kriminaalkohtumenetlusnorme.
12. Viimasena olgu ka märgitud, et mõned liikmesriigid väljendasid muret seoses asjaoluga, et komisjoni ettepaneku artikli 4 lõikes 2 sätestatud piiriülese mõjuga küsimuste määratlus võib viia selle mõiste laia tõlgendamiseni. Seetõttu pakkus eesistujariik välja neli alternatiivset sõnastusvõimalust piiriülese mõjuga küsimuste kohta. Arvestades, et tehnilisel tasandil ei olnud praeguses etapis võimalik kindlaks teha liikmesriikide valdavalt poolehoidu ühegi kavandatava sõnastusvõimaluse kasuks, tuleb piiriülese mõju küsimust töörühmas endiselt arutada.

II. SOOVITATAVAD POLIITILISED LÄHENEMISVIISID

13. Kuigi liikmesriigid on laialdaselt toetanud direktiivi eesmärki hõlbustada tsiviilkohtumenetlust, et kaitsta avalikus elus osalevate isikute õigust väljendusvabadusele ja meediavabadusele, on nad rõhutanud vajadust tagada, et vaigistuskaebuste vastased meetmed ei takistaks kohtus õigustatud hagide esitamist, kuna see rikuks hageja juurdepääsu õiguskaitsele.
14. Esiteks, liikmesriigid märkisid, et direktiivis ette nähtud menetluslikud tagatised peaksid olema hoolikalt suunatud ja kooskõlas õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, eesmärgiga kõrvaldada oht, et kostjad, keda direktiiviga soovitakse kaitsta, seda kuritarvitavad. Teiseks, direktiivi tekstis tuleks rõhutada, et enne hagi ilmselge põhjendamatuse tõttu rahuldamata jätmist või ettepanekus kuritarvituslike hagide vastu ette nähtud õiguskaitsevahendite kasutamist peavad kohtud hagi nõuetekohaselt läbi vaatama. Liikmesriigid juhtisid tähelepanu sellele, et neid, kes tahtlikult levitavad desinformatsiooni üksnes kellegi maine kahjustamise eesmärgil, ei tohiks direktiivi alusel kaitsta.

15. Liikmesriigid on üldiselt tunnustanud eesistujariigi poolt ettepaneku teksti tehtud täiustusi ja tasakaalustatumat lähenemisviisi kaalul olevate põhiõiguste kaitsele. Siiski rõhutasid mõned liikmesriigid lisaks seda, kui oluline on õigus tõhusale õiguskaitsevahendile, ning kordasid, et direktiiviga kavandatavaid meetmeid ei tohiks kuritarvitada, nii et see kahjustaks õigustatud hagejaid.
16. Pidades silmas põhimõtet, et *milleski ei ole kokku lepitud enne, kui kõiges on kokku lepitud*, on eesistujariik seisukohal, et poliitilisel tasandil toimuvad arutelud hõlbustavad tulevast tööd direktiiviga.

Küsimus:

Võttes arvesse tehnilisel tasandil tehtud edusamme, palutakse ministritel väljendada oma arvamust selle kohta, kas direktiiviga tuleks ette näha piisavad kaitsemeetmed selliste tsiviilkohtumenetluste kuritarvitamise vastu, mis on algatatud üldsuse osalemise ning meediavabaduse ja mitmekesisuse takistamiseks, piiramiseks või karistamiseks, tagades samal ajal, et säilib õigus pääseda tõhusalt juurde õiguskaitsele.
